

REDACȚIA

Arad, Deák Ferencz-u. Nr 8

ABONAMENTUL

Pentru Austro-Ungaria :
pe un an 20 cor. pe 1/2
an 10 cor.; pe 1/4 de an
5 cor.; pe 1 lună 2 cor.
Vrîl de Duminică pe an
— 4 coroane. —
Pentru România și
vtrăinătate pe an:
40 franci.

Manuscripte nu se napolază

ADMINISTRAȚIA:
Arad, Deák Ferencz-u. Nr 8

INSERTIUNILE:

de un șir garmond: prima
dată 14 bani; a doua oară
12 bani; a treia oară 8 b.,
de fiecare publicațiune.

Atât abonamentele cât și
insertiunile sunt a se plăti
înainte în Arad.

Scrisori nebrancate nu se
primesc.

TRIBUNA POPORULUI

Alt „aer“.

(*) In gândirea omenească in toate timpurile s'au manifestat diferite curente, luptându-se pentru dominare, pentru superioritate. Din această luptă, prin contrabalansare reciprocă, se trasează drumul evoluției firești, se stabilește din echilibrul forțelor un echilibriu ce se revarsă și asupra vieții sociale.

Nici un sistem de gândire omenească însă, caracterul absolutului, fie ca adevăr fie ca drept, nu poate să-l aibă; și toate sistemele filosofice plasmuite de mintea omenească și-au făcut rindul pe scena gândirii, lăsând urme de existența lor, dar apoi lăsând loc altora, ulterioare, cari până la infinit se vor succeda, cu caracterul relativității, corăspunzător relativității ființei omenești.

In timpurile moderne așa zisa școală materialistă filosofică apare și cucerește un teren întins, întinzându-și influența asupra tuturor ramurilor a manifestățiunii vieții omenești și în special a vieții sociale; și în avântul său această școală uitând de relativitatea ființei cugetătoare și părând a fi spus ultimul cuvânt al științei, — se prăvălește, fiindcă peste marginile puterilor omenești s'a întins, fiindcă a crezut că detronează pe Dumnezeu chiar, zdrobește credința, pentru a o înlocui prin — „știință“.

In acest aer a crescut ministrul *Wlassics*, care nu de mult spunea studenției universitare din Budapesta, că el nu înțelege rostul mișcării tinerimei pentru cruce.

In același aer se dovedește a fi crescut și *Pikler*, profesorul de filosofie dreptului la facultatea de drept dela universitatea din Budapesta, când in doctrinele sale, pe cari le propaga de pe catedră, reduce tot complexul de manifestățiune a vieții, la materie.

După *Pikler*, eroii și martirii, manifestațiunile geniale, entuziasmul, — totul s'ar reduce la fluctuația materială.

Acest ciudat *simplist*, a rămas în urmă, față cu cercetările moderne filosofice; și ce e mai mult, atunci când un suflu de recreare străbate lumea, când lupta pentru idealuri încălzeste pe marii cugetători și scriitori ai vremii, când lumea deșteptată din toropeala materialistă, insetată aleargă spre acea hrană, când *Lombroso* se închină, *Zola* scrie „*Evangelii*“, *Spencer* combate socialismul și scrie epocala sa operă asupra Justiției, când *Sinkiewicz* cântă gloria cerească pe pământ, — de pe o catedră universitară resună în numele științei și adevărului doctrine cari reduc totul la praf.

Un stoc de cunoștințe omenești sânt prezentate ca adevăruri neștrămutate, dându-li-se aerul de agresiune față cu lumea de sentimente, față cu țaria sufletelor, chiagul progresului, întărirea sufletelor față cu credință.

Profesorul *Pikler* uită că nici când in lumea aceasta teoriile nu au

dominat lumea, uită că „republica“ lui *Platon* chiar n'a fost decât o simplă concepțiune teoretică; profesorul *Pikler* nu știe că sentimentul domină lumea și desfășurarea vieții lumeste?

Dacă nu știe, nu este pregătit pentru rolul la care a fost pus; dacă însă știe, mare este răspunderea ce cade asupra lui, căci ca profesor, căruia încredințat îi este să cultive sufletele tineri, să influențeze asupra educațiunii tinerimei, să-i cultive sentimentele, el caută să distrugă idealul să zdrobească credința, reducând totul la praf, ca praf și pulbere să se aleagă din generația ce-i cade sub mână.

Acesta este „aerul“ *Wlassics-Pikler*.

Eludând eternul adevăr și luptând contra fireștilor porniri, înclinațiunii și sentimente omenești, „in numele științei“, *Pikler*, nu la echilibrul luptei de idei a contribuit, ci lupta între sentimente și idei a pornit-o alimentând „aerul“ in care a crescut el și punând o schițee, care poate aduce o desastroasă explozie.

Anarchie și — încă ceva. Profesorul *Pikler* cu „dogmele“ sale preocupă încă din greu presa și opinia publică ungurească. În numărul de ieri (30 Aprilie n.), ziarul „*Hazánk*“ are următorul comunicat:

„Di *Pikler* afirmă, că ceea ce el profesază despre originea nobilimei, e nu numai un adevăr, dar' chiar o părere primită în general. Di profesor uită, că asemenea afirmațiuni, fără pericolul de a fi combătute, poate, ce-i drept, să le risce înaintea elevilor săi, cari, firește, n'au experiența lucrului, dar' față cu publicul mare, această e o întreprindere în cătva mai riscată. Un cetitor al foilor noastre, față de citațiile lui *Pikler* îndrumă la *Herbert Spencer*, care, vorbind de instituțiile politice, e hotărât în contra concepțiunii lui *Pikler-Maine*. După vederile lui *Spencer*, *autoritatea politică și poziția mai înaltă în societate o dau de obicei: vârsta mai înaintată, eroismul mai distins, voința mai tare, știința mai temeinică, inteligența mai avântată și averea mai mare. Averea, va să zică, are ultimul rol, și nu ca unicul factor al puterii politice, al somității sociale. Incercarea dlui *Pikler*, de-a o face originea nobilimei din avere, adese-ori din avere rău agonisită, in loc de a face aceasta din izvoare morale și intelectuale, — astăzi, în preseara renașterii idealismului, se va sfârși cu un flasco pentru dînsul.*

Dacă cercetăm mai deaproape lucrul, vedem, că nici *Maine* nu spune ceea-ce *Pikler* tinde să scoată dintr'însul, și tocmai aci se vede la *Pikler* tendențiositatea; aci se dă la gol reavoința lui, de-a nimici binele; aci apare și lipsa unei deducțiuni rădăvrat logice și neexceptionabile, când adecă originea nobilimei peste tot cearcă s'o arate in chipul cum aceasta s'a dezvoltat poate in Irlanda sau in Danemarca, pe când in alte țări dezvoltarea ei a putut să se modifice și s'a modificat chiar.

Am dorit, de altfel, să știm, cu ce fel de nutremânt intelectual, a provăzut dl *Pikler* pe elevii săi relativ la nobilimea ungară? Post-a oare atât de grațios, ca cel puțin aci să dea dreptate lui *Herbert Spencer*? Ori a cercat să reducă și nobilimea maghiară la temelia subredă a gheșeftăriei, la care fiu,

ca și părinții acestei națiuni puțin s'au priceput? Dacă da, atunci trebuie să-i tragem la îndoială nu numai patriotismul, sentimentul național, ci și vederea clară. Impregiurarea, că averea și încă averea agonisită in chipul lui *Engel* (marele falsificator de vinuri) joacă un rol atât de mare la formarea nobilimei de azi, poate să amăgească numai pe cel-ce neagă, că, față de veacurile apuse, pe lângă sporirea in mare măsură a științei, prezentul arată lacune, ce se pot observa in multe direcții in privința morală“.

Conducătorii „autorisați“

Schimbul de redactori petrecut între cele două ziare române din Sibiu a contribuit, și va mai contribui, desigur, ca opinia publică română, ori mai bine: cei greși la cap, să se edifice asupra multor lucruri pe cari când le tratam noi, unii ni-au acuzat că facem personalități, ori că cine știe din ce interese vrem să-l ridiculizăm pe venerabilul Dr. Rațiu și pe neprihăniții sei gineri *Tilea* și *Coroianu*.

Vine însă acum „*Telegraful Român*“, și sub titlul „Conducătorii“ (in nrul dela 14/27 c.) scrie un articol in care, cu vârf și îndesat, documentează că la „organul așa zis autorizat al partidului nostru național“ sunt niște găgăuți, cari când întâlnesc o idee ce nu li-se pare ori că n'o înțeleg, cel mult știu să injure, in loc de-a discuta argumentând.

După-ce organul mitropolitan citează mărturisirea „autorisatei“ că „starea politică a poporului nostru e pe zi ce merge mai rea“, scrie:

„Așa ni-se spune in „*Tribuna*“; și fiindcă știm că in fruntea „*Tribunei*“ stau oameni, cari au fost cândva însărcinați cu conducerea partidului nostru național, — însărcinare cara astăzi nu mai există, pentru că ei singuri au nimicit-o, — ne ținem datori să răspundem la apostrofările ce ni-se fac, nouă și tuturor ce sunt, cu noi împreună, pentru o politică sănătoasă de activitate.

„Întăiu de toate suntem foarte mulțumitori „*Tribunei*“, pentru prețioasa constatare ce o face, că starea politică a poporului nostru e pe zi ce merge mai rea; o stare într'adevăr existentă, tristă și dureroasă, simțită de toți, activiști și pasiviști.

„Dar' nu ne vom lua in nume de rău „*Tribuna*“, dacă noi, activiștii, cu modestia ce caracterizează pe oamenii cari nu se îmbulțesc deasupra, declinăm dela noi meritul, dar și responsabilitatea pentru această stare politică, creată pe seama poporului nostru, din motivul, că noi n'am contribuit cu nimica, nici la nașterea, nici la continuarea ei!

„Și fiindcă lucrul acesta „*Tribuna*“ îl știe foarte bine, prin constatarea ce o face, par'că ne arată cu degetul pe cei ce vor avé să răspundă cândva, nu numai națiunii, ci mai mult istoriei, pentru starea actuală politică a poporului nostru; și cari nu sunt și nu pot fi alții decât înșiși — conducătorii din fruntea „*Tribunei*“!

Așa scrie „*Telegraful*“, in fruntea căruia stă fostul director al „*Tri-*

bunei“, dl *Păcățianu*, care desigur cunoaște foarte bine pe cei pretinși „autorisați“, le știe toate isprăvile...

Ear „*Tribuna*“ nu are cuvânt să se supere pe dl *Păcățianu*, care este un bărbat de convingeri și cu absolută bună credință și devotament pentru cauza națională, cel puțin așa a scris „autorisata“, nainte cu câte-va luni, când s'a despărțit de fostul ei director.

De altminteri chiar „*Tribuna*“ recunoaște nu numai că politica merge prost de când a ajuns s'o „dreagă“ patronii săi, ci „*Telegraful*“ citează dintr'însa și mărturisirea, că poporul n'are „conducători in puterea cuvântului“.

Organul mitropolitan promite de altfel să revină asupra acestei constatări „autorisate“.

Noi așteptăm cu interes, și vom inregistra discuția între „venerabilul president“ și „directorul“ seu de pază eri. Aci ne mărginim să constatăm un singur lucru: toți căți au trecut pela „*Tribuna*“ și au lucrat cu „venerabilul president“, sunt unanim a recunoaște că „venerabilul“ numai „president“ nu mai este!

Școlalele din eparhia Aradului.

Raportul Senatului școlar al Consistorului aradan.

(Urmare.)

III. Institutul pedagogic.

Corpul profesoral al institutului nostru pedagogic s'a compus in anul școlar 1899/900 din 1. director, 4. profesori ordinari, 1. profesor de religione, 1. profesor de igienă, 1. profesor de cant și tipic, 1. propunător de caligrafie, desen și gimnastică și 1. învățător la școala elementară pentru practică.

Elevi au fost înscriși in anul școlar 1899/900 153 și auume din comitatul Arad 47, din comitatul Timiș 36, din comitatul Bihor 33, din comitatul Torontal 18, din comitatul Cenad 7, din comitatul Caraș-Severin 6, din comitatul Hunedoarei 5, și din comitatul Mureș-Turda 1. Dintre acestia au fost susținuți din budgetul acestui Consistor 51 gratis, și 7 cu taxe de 40—80 coroane, școala de aplicație a fost frecventată de 46 elevi. Numărul abiturienților este 37.

S'a prezentat ia examenele de calificățiune ținute la finea anului școlar sub presiul Preasfinției Sale D-lui Episcop diecesan *Iosif Goldiș* și in prezența magnificenței sale d-lui consilier regesc și inspector de școale al Aradului *Varjassy Arpád* 35 abiturienți și absolute, 15 dintre elevii mai de mult absoluiți și absolute, ear 9 pentru repețirea examenului din 1—2 studii, dintre 69 candidați au prestat examenul 61, ear 8 au fost avisați la repețirea examenului câte din 1—2 studii.

Consistorul a publicat concurs pe catedra de economic dela institut, dar in lipsa de recuranți corespunzători planului de organizare contemplat, nu a făcut alegerea, ci a instituit un econom practic, cu o retribuțiune anuală de 600 coroane, carele face bune servicii institutului, mai ales in instruirea grădinaritului.

Amăsurat planul de a extinde prelegerile profesorilor ordinari și asupra cursului pregătitor, ca prin aceasta să se stabilească în acel curs o sistematică pregătire pentru studiul pedagogic, am întregit corpul profesoral, instituind pe candidații de profesori Dr. Iulian Suci și Teodor Botiș de prefecti, primul la seminar, ultimul la alumnul vechiu și totodată profesori, primul pentru departamentul teologic și ultimul pentru cursurile pedagogice, cu proviziune completă și salariu anual de 960 coroane.

Aprețind mai departe acest Consistoriu importanța artelor muzicale pentru institutul nostru, a trimis pe profesorul de muzică Trif Lugosan la conservatorul din Lipsa pentru completarea cunoștințelor sale muzicale, dându-i din salariul său de 1600 coroane 1200 coroane, iar către restul de 400 coroane mai adăugând 400 coroane aplicat la catedra de muzică și tipic cu leafă de 800 coroane pe învățătorul pensionat Ioan Simu.

De sucrescență pentru serviciul diecesan s'a îngrijit Consistorul astfel, că susține două stipendii la facultatea teologică ortodoxă din Cernăuți și pe unul la facultatea filosofică din Cluj.

La internatele preparandiale s'au introdus reforme. Până aici pentru preparanții susținuți gratis din bugetul consistorial se ferba separat la apă numitul alumnului vechiu, iar pentru preparanții plătiți internaji în așa numitul alumnului nou erau separat. În ambele internate s'a ferbit numai odată la zi, prânzul; la acest din urmă către sfârșitul anului din economiile făcute și cină, și ceva mai bine decât la cel vechiu, dar tot slab. — Acest nutriment însă era insuficient pentru nutrirea corespunzătoare a alumnului și localele de menajiu personal de serviciu și ferbătorii ocupau mult loc din încăperile alumnului, pe contul tiesurii alumnului, pe lângă că erau considerabili consumenți în contul bugetului.

Consistoriul a centralizat întreg menajiu alumnului preparandiale cu personal cu tot, în localele edificiului seminarial și astfel nefolosite mai înainte. Prin aceasta s'a făcut o însemnată îmbunătățire igienică și de alimentare. Încăperile au devenit în folosința elevilor, cărora li s'a putut aranja și muzee de studiere peste zi, ținându-se prin aceasta în mai bune condiții igienice și dermuitoarele și muzeele pe lângă că s'a facilitat și supravegherea, iar de altă parte din economia ce s'a făcut în lefuri, consumare și foc, prin cassarea unei culine cu ferbătorul și întreg personalul de serviciu s'a îmbunătățit alimentarea astfel, încât astăzi toți alumnii grațiuși și solvenți de o potrivă mănâncă la aceeași masă și aceleași bucate acum, regulat de două-ori la zi, anume la prânz și cină, fără o îngreunare a bugetului, din contră din bugetul alumnului redus de la 6000 coroane la 5000 coroane și spre deplină mulțumire.

Pe lângă acestea Consistoriul a mai activat un fond de ajutorare pentru elevii dela seminariul diecesan, din care să se ajutore în viitor elevii ambelor departamente ale institutului nostru; Regulamentul se înaintează cu raport special cerând aprobarea venerabilului Sinod pentru colectare în favorul acestui fond, care va implini o lacună la institutul nostru.

Pe când Consistorul este mod și a implinit datoria de a ameliora stările dela institut, a trebuit să îndure o amară decepțiune. Consistorul anume a dat statute noue pentru tinerimea ped.-teologică, îmbinată în societatea de lectură. În acele statute sunt combinate cele trei cursuri teologice cu ultimele cursuri pedagogice, adică cu al III și al IV-lea și egal înscrise cu toate drepturile. Cursul al III și al IV-lea pedagogic însă din cauze până acum necunoscute a denegat recunoașterea statutelor date de Consistor. După ce au făcut grevă la prima încercare de constituire, condusă de profesorul delegat, s'a făcut și o a doua încercare sub conducerea directorului semi-

nariului, dar au denegat și acestuia supunerea, declarând, că dinși fără cursul I și al II-lea pedagogic nu vor ase constitui și nu recunosc obligatoare pentru ei, căci ei au drepturile lor proprii. În fața acestui periculos curent, care nu recunoaște nici o autoritate, Consistoriul a ordonat cercetare și pe baza cercetării a eliminat pe 7 și relegeat pe 4 dintre elevii, care au aștat pe colegii lor la opunere. De aici a urmat greva dela prelegeri, care a degenerat în escor.

Consistorul ca senat școlar a raportat Consistoriului plenar afacerea, care din partea sa, cu vot unanim a ordonat anchetarea grevei, cu estinderea cercetării și asupra corpului profesoral, și anchetarea acum este în curs.

(Va urma)

Sinodul eparchiei Aradului.

Sedința VIII, Joi după amiază.

Gerasim Sârbu citește protocolul sedinței V. Se verifică după o mică observare a d-lui Dr. Suci.

V. Mangra sulevează o chestie care face destulă senzație ori mai bine: produce un adănc dis gust față de ceea ce se română, care pare ași căuta merite întortochiând și falsificând cele ce se petrec în Eparchia Aradului în general și în special în Sinod.

Astfel d-se arată că „Gazeta” din această zi aduce un raport despre Sinod, în care scrie după cum urmează:

Dr. Aurel Halic: Fac rău serviciu bisericii noastre aceia, care ca Prea Cuvioșia Sa archimandritul (Voc: încă nu i-a sosit vremea!) V. Mangra caută nod în papură. Propunerea d-lui Mangra e o necinste pentru sinodul arădan.

Face apel la dl Dr. Halic să se pronunțe.

Dr. Halic declară serbătorește că n'a pronunțat acele cuvinte, ci l'a intitulat numai pe dl Mangra de „archimandrit”. Nici această n'a făcut o însă cu vre-o rea intenție, ci din greșală și dacă dl Mangra s'ar simți ofensat, are bărbăția să-i ceară iertare în plină sedință.

Se ia act.

P. S. Sa Episcopul lachizând incidentul, spune că în procesul verbal să nu se înregistreze. E bine că s'a lămurit chestia sulevată, fiind vorba de lucruri ce trebuie controlate chiar de Sinod. Nu vom polemiza însă nici odată cu gazetele care se conduc de vedită răutate, ci ne vom face datoria în conștiință, nepăsându-ne de ce scriu unit și alții (vii aprobări).

G. Popovici referă asupra mai multor socoți controlate de comisia epitropască. Fiind toate găsite în regulă, se iau spre cunoștință.

Urmează apoi Dr. N. Oncu să referă asupra protestului celor 14 deputați nemulțumiți cu alegerea de vicar a d-lui V. Mangra.

Despre acest moment al sedinței am dat deja raport.

Sosind la sedință, dl I. Beleş, ține să declare că n'are nici un amestec ori solidaritate cu interpelarea de azi dimineața a d-lui Suci. Arătând rolul său în afacerea sulevată, întârește de altfel tocmai cele ce dl Suci a afirmat cu privire la d-se, așa că luând cuvântul, dl Dr. Suci se provoacă pur și simplu la Sinod, dacă a spus altceva decât cele confirmate de dl Beleş, pe care asupra interpelării cineva desigur l'a informat tendențios.

Incidental se încheie după ce dl Beleş se declară mulțumit cu explicarea d-lui Suci.

Dr. N. Oncu referă în chestia reasigurării contra focului a clădirilor bisericesti și școlare.

Face istoricul și lămură pe larg chestia. Propune ca Sinodul să nu aprobe

contractul actual cu „Adria”, nefiind destul de avantajos, ci să se solicite, fie la „Adria”, fie la altă societate, condițiuni mai favorabile, ceea ce speră că la tot cazul se va ajunge, fiind deja alte oferte mai bune. E vorba numai să se reintră în regulamentul cu privire la asigurări.

P. Truța face propunerea ca să se dea afacerea în mâinile consistorului, care să scrie concurs.

Dr. N. Oncu lămură că propunerea ce susține în numele comisiei de organizare nu eschide propunerea d-lui Truța care apoi își retrage contra-propunerea, iar propunerea susținută de dl Oncu se primește unanim.

Dela Sinodul archidieceșan.

(Raport special).

Sedința de Vineri, 26 Aprilie n., a fost unică în felul ei. În ea au ieșit la iveală destul de pregnant cele două curente, ce deja și până acum s'au remarcat în Sinodul archidieceșan, curente care, nu e greu de prevăzut, vor înăspri încă relațiile între cei doi șefi: dl P. Cosma și Mitropolitul Meșianu.

Etă cum s'au petrecut lucrurile chiar după mărțurisirea oficioasă al organului mitropoliei:

„Urmând continuarea referadei comisuniil organizatoare asupra proiectului de statute ale fondului de pensii, raportorul P. Cosma, la § 18 (până la care înaintase debateră în sedința anterioară), referitor la maximul anilor de serviciu pentru îndreptățirea la întregă pensiuă, — propune pentru profesori 30 ani, iar „pentru cei lași participanți” (asessori, protopresbiterii și presbiterii) un serviciu neîntrerupt, de 40 ani, dela punerea în lucrare a acestui fond, — iar ca adaus la textul § lui propune următorul pasagiu:

„Prin dispozițiunile acestea nu se alterează drepturile câștigate în puterea statutelor vechi. De asemenea nu se alterează nici condițiunile sub cari s'a acordat rescumpărarea anilor de serviciu dinainte de înăntarea fondului (§ 29. Stat. Vechi), deci anii rescumpărați se vor considera și în viitor tot după dispozițiunile statutelor vechi.”

„Textul acestui §, stilizat conform propunerilor făcute de comisiune statuând dreptul de a pretinde necondiționat pensionarea chiar și în cazul când respectivul e încă apt de serviciu, dacă și-a implinit 30, respective 40 ani de serviciu, cât pentru parochi s'a născut asupra lui discuție îndelungată în multe privințe foarte instructivă și — deosebi în părțile cari scoteau în relief chemarea pastorală a preotului — edificatoare. În frunte cu înaltpreasfinția Sa mitropolitul și cu Preacuvioșia Sa vicariul, deputații N. Ivan, V. Damian, D. A. Muntean etc., accentuând că preotul ca păstor și duhovnic tocmai la venerabile bătrânețe poate lucra cu mai mult succes întru îndeplinirea frumoșel sale chemări, accentuau, că nu e bine a se deschide cale necondiționată la pensionarea acestora după serviciul de 40 ani, ci numai în cazul că nu vor mai fi apti de serviciu. În acest înțeles a făcut propunere concretă deputatul Dr. A. Muntean. Pentru comisiune au pledat deputații Dr. V. Bologa, I. Preda, A. Vlaicu, A. Leményi și Dr. I. Mihu. După desbatere îndelungată, deampă de momentuositatea cauzei, sinodul primește propunerea comisuniel.

Contra acestui conclud înaltpreasfinția Sa mitropolitul a înțințat vot separat, la care s'a alăturat Preacuvioșia Sa vicariul Dr. I. Puscaru și deputatul V. Tordășian.

Un alt bobârnac a primit apoi mitropolitul în sedința dela 27 Aprilie, despre al cărei sfârșit cităm fărâșit din „Telegraful”, care scrie:

„Comisiunea organizatoare prin raportorul I. Preda referă asupra raportului în cauza rentei gimnasiunii din Brașov. Deoarece prin actele esoperate nu s'a satisfăcut pe deplin concludul sinodal din anul trecut, la propunerea dep. P. Cosma, sinodul decide a se cere convenția dintre cele două state, numai după cunoașterea conținutului aceleia putând el intra în discutarea meritorică a cauzei.”

După cum se vede, dl Cosma ține să arate că vroiește să aibă și acum același rol ca sub răposatul mitropolit Miron.

Din Cluj.

— 30 Aprilie n.

Ori-cât ai fi de străin, ori-cât te-ai isola de viața publică românească, nu poți să privești cu superficialitate la acest cuib de șovinisti. E de-ajuns să cunoști numai în trăsături principale evoluțiunea noastră politică din anul din urmă, pentru-ca să și faci o idee clară despre rolul ce l'a avut și-l are astăzi în propagarea tendințelor contrare intereselor noastre românești. Și chiar de aceea trebuie să fim cuprinși de bucurie, de câte ori se face reacțiune din partea elementului român.

Începând cu procesul memorandumului — ba chiar mai înainte — și până astăzi, a decurs aici un șir întreg de hărțueli nu de o bagatelă însemnată. Și dacă s'a ajuns vre-odată la ceva, putem zice, că nu puțin merit are tinerimea universitară română de aici.

Această tinerime, căreia elementul maghiar la tot pasul îi face dificultăți — până și în sanctuarul științei — tot-deauna năsuște a da adevărate probe, că și înțelege chemarea. Și aceasta atât pe terenul cultural, cât și pe cel social.

Cu multe greutate și necazuri își fac acești tineri studiile la toate facultățile. Dar' în butul tuturor împiârărilor nu uită a se afirma pe ori ce teren de ceea ce sunt: Români veri, conduși de un ideal comun.

Nu uită a se manifesta nici pe terenul social. Și astăzi, după-ce neînțelegerile ce conturbau societatea din Cluj, sunt aproape înlăturate, trăiesc în bună armonie cu inteligența. An de an se dau de mai multe ori producțiuni literare-muzicale etc., și toate acestea se fac cu scopul, de a vedea la un loc cât mai mulți frunțai români.

Cu deosebire însă acuma, cu plăcere trebuie să iee la cunoștință tot Românul de bine pasul tinerimii univ. de a arangea un concert mai mare. Întreg concertul din 9 Maiu c. — atât de așteptat, de toți, după ce de opt ani nu s'a arangeat un astfel de concert, precum se promite acesta. Credem și noi, că va reuși admirabil, cu deosebire după-ce bravei tinerimii i-a succes a exopera un patronajiu atât de splendid și tot-odată concursul, putem zice al celor mai bune forțe artistice, ce le avem.

E într'adevăr de lăudat acest pas al tinerimii universitare. Se vede, că ea înțelege însemnătatea unui concert mare în Cluj — unde cu deosebire avem lipsă a ne manifesta puterea de viață prin cultură și artă națională.

Nu mai o condițiune mai e, ca acel mare concert să poată ajunge la reușită dorită. E de lipsă adevă, ca această mișcare salutară a tinerimii să fie îmbrățișată și căldură de toți Românii, care se interesează de progresul fiilor lor. Se și speră mult că tinerimea nu se va înțela nici de astă dată în spriginul moral și material al inteligenței române.

Putem crede deci, că în cea mult așteptată seară ni-se va delecta ochiul, vă zând la un loc floarea inteligenței noastre care, se speră, că va fi reprezentată din toate părțile într'un număr cât se poate de frumos. Se prevede totodată, că vor mulțumiți toți cu prestațiunile tinerimii, de care neamul nostru leagă atâtea speranțe. Și earăși și tinerimea va fi încurajată, vă zând, că distinsul nostru public nu întârzi a spriginii acțiunile ei de interes public românesc.

Amicus.

Spicuri din presa magiară.

M. Szó, org. univ. fostului prim-ministru Băușffy, în numărul său dela 30 Aprilie, și titlul „Marele sculptor” scrie la adresa l. Bartha Miklos, pentru-că acesta a avut îndrăzneala să critice pe ovreul P. kler, următoarele:

„Apărătorul bine plătit al patriei națiunii a vorbit și el, — în stilul său orn

el ar fi scris, de sigur că: a răcnit, a urlat, a nechezat, a lărmuit... Adevărul totdeauna este acolo, pe unde se întind sclipăturile stilare ale lui Bartha. Omul acesta s'a născut să fie trîmbița prostiei negre și a patriotismului venal"...

Și așa mai departe, o pagină întreagă.

Și totuși același ziar se plînge, în același număr, de violența și bădărnăria unor ziare ungurești provinciale, cari scriu într'un stil ce face rușine presei maghiare. Astfel „Szentesi Lapok“, de pildă dănd seamă de boala fișpanului, scrie că vizitându-l doi veterinari, au aflat că-i pe sîrșite, — deși este perfect sănătos.

S'a și găsit cine să facă cursuri de urbanitate: Bánffy, care intrupează bădărnăria și sîlbăticia.

Noutăți

Arad, 1 Maiu n.

Alegere. În ședința dela 27 Aprilie n. a Sinodului arhidieceșan, merituosul profesor seminarial din Sibiu, autorul mai multor opere pedagogice de valoare, Dl. Dr. D. P. Barcianu a fost ales, cu 41 voturi (contra 3 albe și 2 pentru V. Damian) referent școlar al consistorului din Sibiu. D. Barcianu ocupase și până acum, în chip interinmal, acest post, în care, suntem siguri, în viitor va urma să se illustreze, ca în toate locurile ce a ocupat în viața noastră publică.

Consistorul arhidieceșan poate fi felicitat pentru buna achizițiune, ear d-lui Dr. Barcianu îi dorim viața lungă și sănătate, pentru a lucra încă mulți ani pe terenul școlar.

Pecătoși! Se vede că a „neamurilor“ cancelarie, ori mai bine: pana și mintea ce au închiriat, nu cunosc nici o măsură când vorba e să-și verse veninul. Astfel într'o fișcă aradană ei plasează, la loc de frunte, un articol isclit de „Un Român gr. orientat“, articol plin de infamii la adresa episcopului Goldis, a sfetnicilor sei și a întregii diecese, și plin de laude la adresa lui M. Bocșan, Aug. Hamsea, Ceontea, Proca, Petrovici... Numai pe Măglaș l'au uitat.

Că ce fel de Român bun (?) și gr. orientat este autorul, se poate judeca și din următoarele șire cu cari își termină pascuila:

„Stările acestea trebuie sanate. Inșă cum? Sînt două căi: episcopul ori să demisionese, ori să intervină statul, în virtutea dreptului său suprem de control, trimițînd un comisar imparțial. Căci situația de azi nu mai e de tolerat“.

Credem și noi, că o duc greu cei obișnuiți cu șapte slujbe sub Meșianu. Ce să le facem inșă: Sinodul nu a putut fi convins nici de articolele dlui Cicio, nici de ale lui Măglaș, ci se încăpățînează a da tot spriginul său episcopului Goldis, așa că probabil acesta nici nu se gîndește să demisioneze și de sigur comisarul guvernial rămîne și el numai un vis nerealisat al Românului (?) gr.-or.

Observăm de altfel, că „Gazeta“ de ieri aduce și ea un articol care cuprinde aproape aceleași lucruri ca fișica aradană.

Cine se aseamănă, se adună!

Comisari la examene de maturitate. Ministrul ungureș de culte și învățămînt public Wlassics a designat deja comisarii ministeriali pentru examenele de maturitate la școlile comerciale din țeară.

Pentru școala comercială confesională gr. or. din Brașov este emis dl. Nicolau Putnoky, directorul gimn. din Lugoj; pentru cea din Arad și Lipova: Dr. Kiss Mór prof. universitar; la școlile comerciale din Oradea mare și Timișoara: Dr. Schök Béla; la cea din Făgăraș: Xmis Orbán Ferencz; pentru școala comercială din Cluj: Dr. Pisztorj Mór, ear la cea din Bechtcherecul mare: Péter János.

Monumentul regretatului G. Candrea. Ni-se scriu următoarele: Avînd să se mai facă unele lucrări de detaliu la monumentul comemorativ, ce se va ridica la mormîntul regretatului naționalist și profesor George Candrea, la Gratz, — desvîlirea acestui monument va avé loc nu la 23 Aprilie st. v., ci cu șase zile mai tîrziu, adică la 3116 Maiu a. c., cea mai memorabilă zi din istoria sbuciumatei vieți a Românilor de sub coroana Habsburgilor.

Necrolog. Ni-se trimite tristul anunț, că Alexandru Rimbaș, după o boală îndelungată a încetat din viață Luni, în 29 Aprilie n., în vîrstă de 27 ani. Rămășițele pămîntesti ale defunctului se vor așeza spre repaus vecinic azi, Mercuri, în 1 Maiu st. n. la 3 ore p. m., în cimiterul bisericii gr.-or. din Hunedoara. — Il deplîng părinții, frații și mulțime de rudeni. Fie-î țîrîna ușoară!

Comunei Bîrzava i-s'a făcut favorul din partea ministrului de comerț, ca cu începere din 1-a Maiu n., trenurile accelerate (Nrî: 601, 602, 603 și 604) să se oprească și acolo, pentru a lăsa și a lua pasageri.

O jertfă a brutalității militare. Un voluntar din Bozeu, anume Costa Rasta din Agram maltratat peste măsură din partea oficerilor și sub oficerilor, s'a sinucis zilele acestea, trîgîndu-și în cap un glonț de pușcă. Înainte de-a intra la miliție, nenorocitul fusese oficiant la cartea funduară din Agram, unde era apreciat ca un funcționar harnic și conștient. În scrisoarea, ce-a adresat șefului său dela cartea funduară, sinucisul zice: „N'am putut să mă suport tiranisarea și brutalitățile oficerilor și suboficerilor și pentru asta m'am decis să pun odată capăt suferințelor mele“. — Nenorocitul sinucis era unicul sprigin al părinților săi (croai), copleșiți de miserie.

Ar fi timpul, să se pună odată capăt acestor abuzuri de putere ale oficerilor fără suflet.

Licitatiune cu vîrsare de sînge. Antistia comunală din comuna ungurească Nadas a ținut zilele trecute o licitație pentru darea în arîndă a 400 jugere pămînt arător și 370 jugere fînaț. La licitație s'au prezentat mai mulți inși și din satele vecine, ceea-ce Nadasenilor nu li-a convenit de loc, deoarece-ce știau, că astfel licitația va urma mult prețul pămînturilor. Indată la începutul licitației, un aume Turfis Imre a promis numai jumătate din prețul de estimare, pe cînd un altul, Szabó András leucitor într'o comună vecină, a oferit o sumă mai mare decît prețul de estimare. Pentru asta s'a pornit o bătăie cumplită între licitanții din loc și cei străini. Nadasenii au năvălit asupra străinilor, dintre cari pe Tomics Lázár și pe Vári Imre i-au bătut astfel, că peste noapte au murit amîndoi. Tot atunci o altă parte a mulțimii a atacat pe membrii antistiei, dintre cari pe judele și pe casierul comunal i-a bătut atît de crîncen, că cu greu vor scăpa și ei dela moarte. — S'a pornit aspră cercetare.

Demonstrații antimaghiare în Pojon. Foile maghiare sunt rău supărate pe Germanii din Pojon, pentru ținuta acestora față de afacerea teatrului. Supărarea li-s'a potîntat acum în urma unei noue demonstrații ce mai mulți Germani naționaliști de-acolo au arangeat Dumineca trecută pe lângă cel-ce au apîrat cauza teatrului german. Pe la 8 ore seara mare mulțime de Germani au cutreerat stradele din centru ale orașului, făcînd mari ovații celor huiduiți de tinerimea maghiară. — Și Maghiarii de-acolo au fost siliți să înghită pasivi paharul amărîciunii, ce li-s'a dat din partea germană! — esclamă foile șoviniste.

Profesorul-medic universitar din Budapesta, Dr. Laufenauer Károly, răposat de-cu-rînd, a fost înmormîntat Luni după amăezi.

Deputat — tâlhar. Foaia polonă „Gazeta Narodowa“ din Lemberg istorisește, că zilele trecute deputatul dietal de-acolo, Franz Krempa, împreună cu alți 10 tova-

reși, au eșit în cale marelui proprietar Kuzidowski, care mergea în trîsură către casă, și dînd năvală asupra lui, au vrut să l'ucidă și să l'jăfuească de 30 000 coroane, pe cari știau că aceasta le duce cu sine acasă. A avut noroc în istețimea birjarului, care a smuls repede trîsura dintre tâlhari — zice numitul proprietar în pra ce a făcut la judecătorie, — căci altfel în drum l'ar fi rămas și viața și banii.

Se zice, că deputatul tâlhar e recrutat dintre țîranii poloni.

Călători fără bilet. În zilele trecute conducătorul drumului de fer de pe linia Teiuș Cluj a pus mîna pe doi indivizi cari călătoriau fără bilet. Unul din ei înșă, cu toate că erau puși sub pază, a scăpat pe drum. Celalalt a găsit înșă ospitalitate la poliția din Cluj. Starea civilă a acestui neașteptat dar bine venit musafir s'a constatat de grabă. El e jidov, li chamă Ginsberger Jozsef și fotografia lui de demult e introdusă în albumul pungașilor dela poliția din Budapesta. Meseria ce profesia în timpul din urmă este cea de pungaș-călător-de-contrabandă.

Pe vremea aceasta, cînd căldurile au început și călătoria este pe așa timp obositoare, poliția din Cluj a avut gentileța de s'î asigura lui Jozsef un loc „la răcoare“.

Catastrofa dela Griesheim. Despre catastrofa groaznicului incendiu din Griesheim (lîngă Frankfurt pe Maina), ce a bîntuit două zile și despre care am dat știre și noi într'un număr din urmă, se raportează acum o știre mai nouă, despre pagubele pricinuite de foc. Pe lîngă viețile căzute jertfă se spune anume, că fabrica „Electron“ a suferit o pagubă de 15 milioane marce; ear fiind-că au fost nimicite în urma incendiului și alte două fabrici și mulțime de case particulare, — e sigur, că paguba totală se urcă la peste 20 milioane de marce.

Catastrofă pe mare. Se telegrafează din Hamburg, că vaporul „Angola“, condus de căpitanul Krakker, în calea sa spre Manila a suferit naufragiu în apropiere de insulele Filipine. Din personalul de 12 inși numai doi au scăpat cu viață; 10 inși s'au înecat, ear vaporul s'a scufundat în valuri.

O familie numeroasă. În lecia mică (comit. Toronto) zilele trecute a fost înmormîntată o bătrînă femeie, care a trăit 88 de ani. În gîrul cîștigului bătrînei erau grupați 77 urmași direcți: fii, fiice, nepoți și strănepoți ei. Numeroasa familie reprezentată mai mulți preoți, apoi amployați de stat, învățători, farmaciști, militari, studenți, măcelari, pălărieri, fauri, tinichigii, butnari, măsari, friseri, pantofari, plugari, lăcătuși și un musicant.

Un munte în fîcări. Un fenomen geologic foarte curios s'a produs între Decizeville și Crausac. E vorba de un munte numit muntele lui Montet, care arde ca un ațevîrat vulcan. Înălțimea lui e de vr'o 130 metri, ear suprafața destul de întinsă. Istoria locală spune, că el avea odinioară 18 cratere, cari astăzi nu formează decît unul. În timpul zilei, focul este nevăzut, noaptea spectacolul e înspăimîntător. Pămîntul răsună sub pașii vizitatorului, care aude foarte bine vuetul din lăuntru al muntelui și simte bine cutremurele. Animalele fug din acest straniu teren. Micul Vezuv viu e așa de veacuri, și arde cu o vioiciune extraordinară.

ULTIME ȘTIRI.

Din Dietă.

Budapesta, 30 Aprilie. În ședința de azi majoritatea Dietei a primit paragraful cel mai combătut al proiectului despre convenția cu „Adria“, despre scutirea de dare. Astfel soartea proiectului e decisă și în curînd va fi trecut teafăr prin dezbateri. În ședința de Joi ministrul Wlassics va răspunde la interpelația contelui Zichy Aladár în afacerea profesorului Piskler.

Burii învingători.

Londra, 29 Aprilie. Ziarele raportează din Capstadt, că 400 Buri, în distanță de 15 miluri dela Kron-

stad, au atacat o trupă de Englezi. Lupta a ținut opt ore, în care timp dintre Buri au căzut 14 morți și cățiva răniți, ear Englezii s'au predat Burilor, cari i-au desarmat și i-au pus apoi carăși în libertate.

Londra, 30 Aprilie. Din Brederford-Road i-se raportează ziarului „Times“, că generalul French, fiind bolnav, a depus comanda și la sfat medical pleacă să-și caute de sănătate. Credința generală e înșă, că asta ar fi numai un pretext și că French părăsește cîmpul de războiu din pricina, că prins fiind de Buri, a fost liberat numai după ce i-a dat cuvîntul de onoare, că nu va mai lupta împotriva lor.

CRONICĂ LITERARĂ.

INTRODUCERE

la „ISTORIA LITERATUREI ROMÂNE“, de N. IORGA.

(Continuare).

Ca în veacul de mijloc pentru Apuseni, o limbă clasică a fost limba științifică prin eselență pentru Români dela sfîrșitul unei epoci, care e în istoria universală cea modernă. Românește și slavonește învăța popa, une-ori românește învăța și țîranul, unde era îndemnat să învețe; dar boierul își desvîrșea cunoștințele urmînd la școala domnească înalte cursuri de epistimii pe grecește. Deel în această limbă trebuia să se scrie, trebuia să se scrie mult și să se tipărească pentru nevoile Românilor din școlile superioare, pentru lectura acelor cari trecuse prin aceste școli și înțelegeau știința numai în această formă. A existat prin urmare o literatură, relativ bogată, româno-elinească sau româno-grecescă, corîspunzătoare în privința cuprinsului și publicului, care se adresa literaturii latino-barbare, care a pregătit pentru o viață culturală proprie popoarele Europei centrale și apusene. Nu numai atît. Curtea adîpostia rude și prieteni ai Domnului grec sau grecis-t; și aceste persoane, de multe-ori culte, totdeauna foarte influente, nu știau bine românește și n'aveau nici un motiv să iubească dect cartea românească. Limba țîrîi ajungeau s'o înțeleagă, s'o vorbească fiit acelor cari se desfăceau din clientela principelui efemer, se stabiliu în țeară și se împămînteniau prin căsătoria cu o pămînteană; ei erau în de obște Români. Dar' era totdeauna un mare număr de persoane în buna societate a timpului, în clasele superioare, cari aveau nevoie de o cultură, de o literatură, de o știință grecescă, nu numai pentru caracterul superior al acestei limbi, ci fiindcă era limba lor maternă.

De aici, cronici grecești, pravile grecești, versuri de laudă, gudurări poetice și colachii rimate, — grecești; de aici earășii satire grecești, pamflete în aceeași limbă, scrise de Greci contra Grecilor.

Căci a fost un timp cînd ideea națională grecescă n'avea nimic a face cu cultura grecescă, pentru că aceasta era cultura generală a Orientului, în care popoarele nu ajunseser încă — n'ajunseser nici luminata Europă! — la conștința națională, la păreri de rău pentru trecut, la avînturi entusiaste către un mai bun viitor al neamului. Grecii primiau fără gînduri ascunse și rezerve dominația turcească, pe care erau bucuroși s'o servească; boierii români, cari se simțiau mai mult membri ai unei clase, decît fi ai unui popor, nu se socotiau jigniți de Greci decît în interesele lor materiale. Boierul se simțea mai aproape de ișicarul grec decît de opincarul român; îi era milă de cel dintăiu mai mult decît de cel din urmă: se înțelegea mai bine cu dînsul decît cu fratele său sărac și nenorocit. Pe de altă parte țîranul confunda în același sentiment de ură motivată pe apăsătorul de același neam și pe apăsătorul străin (Va urma).

Editor. Aurel Popovici Barcianu.
Red. respns: Ioan Russu Șirîanu.

„Mureșanul“

institut de credit și economii, societate pe acții în
MARIA-RADNA.

Fundat și deschis în 15 Noemvrie 1897.

Capital social fl. 40.000, în 400 acții de fl. 100.

Acordă: credite personale pe cambii; credite pe cambii cu acoperire ipotecară; credite pe obligațiuni cu cavenți până la fl. 50; și împrumuturi pe amanete și efecte publice.

Primește: depuneri de bani spre fructificare, după cari institutul plătește contribuția erarială; ear' deponenții primesc după banii depuși până la 1000 5% de la 1000 în sus 6% interese.

569 — 8

Dirrecțiunea.

„Nădlăcana“

institut de credit și economii, societate pe acții în
NĂDLAC (Nagylak) comitatul Cienadului.

Fondată la 1897 cu un capital social de 100.000 coroane în 1000 bucăți acții à 100 coroane.

Acordă: credite personale pe cambii, credite pe cambii cu acoperire ipotecară; credite pe obligațiuni cu cavenți și împrumuturi pe amanete și efecte publice.

Primește: depuneri spre fructificare, după cari institutul plătește contribuția erarială; ear' deponenții primesc după banii depuși 5% interese.

545 — 9

Dirrecțiunea.

N-rul telefonului pentru oraș și comitat 10

Stimații mei cumpărători!

Nisuița mea a fost totdeauna ca se servesc pe stimații și numeroșii mei cumpărători cu mărfuri bune, durabile, noi și după modă pe lângă prețuri avantajoase. ceea ce mi-a fost cu putință în deosebi prin aceea împrejurare că atât cumpărările mele, cât și vinzerile, le mijloceam mai cu seamă pe lângă plățirea în bani gata; nu vând cu solviri în rate. Circulațiunea cea mare în urma spriginului prea stimaților mei cumpărători, m'a pus în plăcuta pozițiune, ca prăvălia mea să o pot mări deja pentru a treia oară ear magazinul l'am provăzută din abundanță cu cele mai noue și moderne

Țesături, cretoane, batiste franceze

și tot felul

de pânzături și ori-ce

garnituri de masă

precum și

covoare, perdele și cuverturi de pat

astfel îndrăsnesc cu această ocazie se recomand atențiunei onor. mei cumpărători magazinul meu cu mărfuri noue, pe lângă cele mai moderate prețuri.

Când mai amintesc, că în grandiosul meu magazin, se pot căpăta covoare dela 19 crucei în sus. 3 perechi de ciorapi pentru dame numai cu un floren și perechia de mânși de vară numai 22 crucei și la comănde din provincie ce trec peste 10 floreni, marfa se trimite francată și cu 5 procente scăzământ din preț român

Cu deosebită stimă

580 10—10

Hoffmann Sándor

în edificiul teatrului la „Rândunioă“ (a „Fecskehez“)
Ori-ce marfă ce nu ar corespunde, se schimbă sau se restituie prețul ei.

Ciorapi făcuți de robii pentru dame, copii și bărbați mai effin ca ori unde.

A apărut

Și se află de vânzare la administrația „Trib. Poporului“
următoarele opuri:

	coroana	fler
1.) „Geografia Comitatului Arad“, pentru clasa a III-a școalelor populare, de Damaschin Medre, învățator; aprobat de Ven. Consistor ilustrată cu chărți geografice	—	—70 „
2.) „Lupta pentru drept de Dr. Rudolf Ihering traducere de T. V. Păcățean,	—	2.— „
3.) „Judecătorile cu jurații“ — de Teodor V. Păcățeanu,	—	—80,,
4.) „Libertatea“ — de Ioan Stuart Mill, tradusă de T. V. Păcățeanu,	—	2.— „
5.) „Principiile politicele“, după Dr. T de Holtzendorf, de T. Păcățeanu	—	4.— „
6.) „Caractere morale“ — exemple și sentințe culese din istoriile și literaturile popoarelor vechi și moderne, de Ioan Popea, profesor în Brașov.	—	2.50 „
7.) „Răsboiul pentru neatârnaire“ de George Coșbuc.	—	1.20 „
8.) „Vieritul“ — de Petru Vancu,	—	1.— „
9.) „Teoria Dramel“ — de Dr. Iosif Blaga.	—	3.60 „
10.) „Juvenilia“ — de Sextil Pușcariu.	—	1.60 „
11.) „Cuvântări bisericești“ — traduse de Ioan Genț.	—	5.— „
12.) „Pribeag“ — de Ioan Iosif Scoopul,	—	1.50 „
13.) Instrucțiuni populare populare despre Datorințele și Drepturile purtătorului de dare edate de Vilchelm Niemandz	—	1.20 „
14.) „Ioan Botezătorul, tragedie în 5 acte și un preludiv tradusă de Il. Chendi și C. Sandu după Hermann Sudermann	—	2.— „
15.) Henric Ibsen „Ziua Invierei“ Epilog dramatic în 3 acte traducere de Il. Chendi și C. Sandu	—	1.— „

La comănde să se mai adauge de fie-care op 10 fleri spese postale.